

YAŞLI POPULASYONUN ÖZELLİKLERİ VE SUNULAN HİZMETLER

İlerleyen Tıp, Uygarlık, gelişen teknoloji ve etkin sağlık hizmetleri ortalama insan ömrünün uzamasına ve genel nüfus içinde yaşlı popülasyonun hızla artmasına yol açmıştır. İnsan ömrünün uzatılmasına ilişkin çabaların temel amacı, sağlıklı, üretken ve kaliteli bir yaşamdır. Kalite hayatın her dönemi için arzu edilendir. Kalitenin temel koşulu ise sağlığın korunması ve geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınmasıdır.

Dünya Sağlık örgütünün tanımladığı gibi sağlık, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönlerden tam bir iyilik halidir. Bireylerin sağlık sorunları aynı zamanda toplumun ve devletin sorunudur. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde; birey, aile ve toplum için, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik... v.b. gibi tüm hizmet alanları bir bütün olarak ele alınmalı ve birbirini tamamlayabilmelidir.

Yaşlılık sorunlarının tam olarak çözülmesi bir ülkenin endüstrileşme, şehirleşme, genel kültür, sağlık kültürü düzeyi ve sosyal yapısı ile yakından ilgilidir.

Zamana bağlı olarak bireyin yaşadığı ortama uyum sağlamasındaki güçlükler ile organizmada iç ve dış etmenler arasındaki dengenin sağlanması işlevinin azaldığı dönemlerde sosyal desteğin artırılmasına gerek bulunmaktadır. Bu dönemlerden biri de yaşlılığa ilişkin olanıdır. Çağımızda, yaşlanmanın doğumdan itibaren başlamış olduğundan hareketle, hizmetler ve sunumlarının da buna göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Kuşkusuz insani gereksinimler toplumdan topluma, bireyden bireye değişmekte, kişilerin değişik dönemlerdeki ihtiyaçları da birbirinden farklılık göstermektedir.

Genellikle her yaş grubunun başlıca gereksinimleri; Sağlık, yeterli ve dengeli beslenme, barınma, güven, sağlıklı aile ve toplum ilişkileri, sosyal güvenlik, sağlıklı çevre koşulları, uygun ve sağlıklı iş, yeterli ve sürekli gelir ve sosyal aktivitelerdir.

Bütün yaş gruplarında olduğu gibi, yaşlılıkta da sağlık sorunu diğer problemlerden çok daha önemlidir. İleri yaşlarda oluşan hastalıkların pek çoğu, önceki yaş dönemlerinde erken tanı ve tedavi olanaklarını sağlayan, periyodik sağlık muayene ve kontrol hizmetlerinden yeterince yararlanamamanın sonucu ortaya çıkabilmekte, hatta kronikleşebilmektedir. Kronik hastalıklar fizyolojik değişiklikler ile yakından ilgilidir. Fiziki, mental ve sosyal yetenekleri azaltan bu değişimler yalnızca ileri yaşlarda değil, genç yaşlarda da oluşabilmektedir. Fonksiyonların bu şekilde yetersiz kalışına; dengesiz ve yetersiz beslenme, sağlık eğitimi ve öğrenim fırsatlarının eşitsizliği, sosyo-kültürel faktörler, emosyonel şoklar, depresyonlar...v.b. neden olabilmektedir.

Beslenme, insan hayatının önemli yaşamsal faktörlerinden biridir. Bugün doğumdan itibaren uygulanmaya başlanan ve eğitim

programları ile desteklenen, bilinçli beslenme ileri yaşlardaki bir çok hastalığın oluşumunu geciktirmekte, hatta önleyebilmektedir. Yaşlılıkta yeterli ve dengeli beslenmeyi engelleyen başlıca nedenler; Besin değeri yüksek gıda maddelerinin pahalı olması, ekonomik yetersizlikler, yanlış bilgilendirme, erken yaşlarda edinilen yeme alışkanlıklarından vazgeçmenin zorluğu, kolay hazırlanan besin değeri az pratik yiyeceklerin seçilmesi, yalnızlık ve hareketsizliğe bağlı oluşan iştahsızlık, az ya da çok yeme alışkanlığı, diş ve protez problemlerine bağlı çiğneme ve sindirim sorunları, sosyo-kültürel etmenler...v.b. olarak sayılabilir.

Bilinmektedir ki, Tıbbi kontrollerin zamanında ve düzenli yapılması; doğru tanı konulmasını ve tedavinin etkin olmasını sağlamaktadır. Kimi yaşlılar ağrıya tolerans göstermekte ve bu konforsuzluğu yaşlılığın gereği kabul etmektedirler. Bazıları da ailevi sorunlar, ekonomik yetersizlikler, dolayısı ile ilaçlarını düzenli alamamak, önerileri uygulayamamak, hijyen kurallarını yerine getirememek... gibi sağlık bakım ve tedavilerini ihmal etmektedirler. Sosyal destek programları bu anlamda önem kazanmaktadır; Bireylerin doğru bilgilendirilmeleri, toplum kaynaklarından haberdar edilmeleri, bu kaynakların harekete geçirilmesi, yeterli maddi gücü olmayanlara ekonomik ve sosyal yardım sağlanması, tedavi ve yaşamlarını olumsuz etkileyen psiko-sosyal etmenlerin sosyal ve psikolojik desteklerle azaltılması...v.b. gibi çok yönlü hizmetler sunularak yaşlı bireylerin bu ve benzeri sorunları olanaklar ölçüsünde giderilmelidir.

Yollar ve kaldırımlardaki fiziksel bozukluklar, asansörlü kamu ulaşım taşıtlarının olmaması, trafikte gerekli düzenlemelerin yapılmaması, sağlıksız çevre koşulları, konutların, ev araç ve gereçlerinin yaşlı kullanımına uygun hazırlanmamış olması, sosyal güvenlik sisteminin yetersizliği, genel sağlık sigortasının olmaması, hukuki ve diğer sosyal, psikolojik sorunlar için danışma büro ve merkezlerinin yaygın bulunmaması...v.b. gibi pek çok neden yaşlı bireylerin yaşamını güçleştirmekte, aktif, üretken kişiler olarak topluma katılımlarını ve kaliteli bir yaşam sürdürmelerini engellemektedir.

Dikkat edilecek olursa, yaşam kalitesini bozabilecek öğelerin çokluğu ve çeşitliliği hizmetlerin bütün olarak sunulmasını ve takım çalışması gerekliliğini vurgulamaktadır. Özellikle geriatri alanında ekip çalışması ayrı bir önem arz etmektedir. Sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler ile işbirliği halinde yapılan bu çalışmalar bireylere hizmetin kısa sürede ulaştırılmasında etkin olmaktadır. Önemli olan bu alandaki hizmetlerin bireylerin eğitim düzeyleri göz önüne alınarak, ait oldukları sosyo-kültürel yapıya uygun bir biçimde verilebilmesidir. Ayrıca hizmetler yaygınlaştırılarak, seçenekler sunulabilmelidir.

Gelişmiş ülkelerdeki uygulamalara bakıldığında; emeklilik

yaşının geciktirildiği, yetişkinler için geçici para yardımlarının istenmediği, böylece sigorta sisteminin öne çıkarıldığı görülmektedir. Yine aynı ülkelerde sosyal konutların sağlandığı, çevrenin yaşlıların bağımsız yaşamlarını sürdürebilecekleri şekilde düzenlendiği, toplumun yaşlılık konusunda bilgilendirildiği ve toplumsal davranışların yaşlıların yaşamını kolaylaştıracak biçimde geliştirilip yaygınlaştırıldığı izlenmektedir. Yaşlıların sosyal ilişkiler içine çekilerek toplumla kaynaştırılması ve kitle iletişim araçlarında da yaşlıların katılabileceği programlara geniş yer verilmesi gibi düzenlemeler de ilgi çekicidir. Koruma konusunda sosyal güvenlik sisteminin geliştirildiği, böylece yaşlıların gereksinimlerinin daha iyi sağlandığı gözlemlenmektedir. Amerika ve Avrupa ülkelerinde çalışma hayatının uzamasına özellikle önem verildiği, çalışabilecek güçte ve istekli olan yaşlılara iş olanakları sağlanmaya çalışıldığı da ayrıca belirtilmelidir. Böylece gelişmiş ülkelerde yaşlı bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmaya yönelik pek çok yeni hizmet sosyal devlet anlayışı içinde oluşturulmaya ve günden güne geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının ikinci maddesinde, ".....Sosyal Hukuk Devleti..." ve yine Anayasa'nın 61. maddesinde, "...Yaşlılar, Devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur." Hükümleri yer almaktadır. Bu hükümler çerçevesinde devlete sosyal güvenlik sistemini kurma ve işletme fonksiyonu verilmiştir. Devlet yaşlı nüfusa özgü olanak ve koşulları hazırlamak gereğini duymuş, bunun sonucu olarak dinlenme yurtları ve huzur evleri kurmuştur. Çoğunluğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun sorumluluğuna bırakılan bu kuruluşların gereksinimlere yanıt verebilmek üzere her geçen gün sayıları arttırılmaktadır.

Konu yalnızca huzur evleri ile sınırlı kalmayıp, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini arttırmak üzere sosyal ve ekonomik yardım (Örneğin, yeşil kart uygulamaları, 2022 sayılı yasaya göre aylık bağlanması gibi) ile psikolojik destekler de sunulmaktadır. Ayrıca yaşlıların toplum içinde yaşamlarını kolaylaştırmak üzere toplum tarafından sorumlulukların paylaşılması ve yaşlıların

refahına yönelik bu hizmetlerin bilincine varılması gerekmektedir. Söz konusu hizmetleri aksatan veya çarpıtanlar için caydırıcı yaptırımların uygulanması hizmetlerin yeterli ve amaca uygun bir biçimde verilmesi açısından etkili olacaktır.

Yaşlılık alanında gerekli araştırmaların yapılarak, profesyonel çalışma ve uygulamaların insana yaraşır kalitede hizmetlere dönüşmesi sağlanmalı; yaşlılar için evde bakım hizmetleri, gündüz hizmet veren klüpler, rehabilitasyon ve dinlenme merkezle geliştirilmeli; Hukuki, Sosyal, Psikolojik sorunların çözümlenebileceği danışma merkezlerinin sayıları arttırılmalıdır. Ayrıca ileri yaş grubunun zamanlarını iyi değerlendirebilecekleri çeşitli olanaklar hazırlanmalı ve bu yolla toplumun onlara her zaman gereksinim duyabileceği hissettirebilmelidir. Unutulmamalıdır ki bugüne damgasını vuran onlardır; Yarını hazırlayacak olanlar ise bugünün gençleridir.

Sonuç olarak, yaşam her dönemde kendine özgü özellikleri ile değerlidir. Doğumdan itibaren, bireylerin gereksinimleri göz önünde bulundurularak sosyal devlet tarafından sağlanacak hizmetler ve kişilerin bilinçlendirilerek bu hizmetlerden yararlanır hale gelmeleri hem sağlıklı, hem de nitelikli bir yaşamın vazgeçilmez koşulları olmaktadır. Böylece ileri yaşlarda da bireyler toplumdan soyutlanmadan mutlu bir yaşam sürdürebileceklerdir. Sağlıklı ve konforlu yaşamın her insanın hakkı olduğu, Mikelanj, Verdi, Goethe... gibi sanatkarların en güzel eserlerini yetmişli hatta seksenli yaşlarında topluma sundukları gerçeği de unutulmamalıdır.

Aysel BATMAN

Sosyal Hizmet Uzmanı

Devlet Bakanı Danışmanı

İletişim:

Adres: Başbakanlık Devlet Bakanlıkları Kat:2, No:226

Bakanlıklar-Ankara

Tel: 0(312) 419 1544

0(312)4195700
